

ВІДГУК

*офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Лобозинської Софії Миколаївни
на дисертацію Гойхмана Михайла Ісааковича
“Діагностика проблемних ситуацій та державне регулювання
функціонування банківського сектору в Україні”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит*

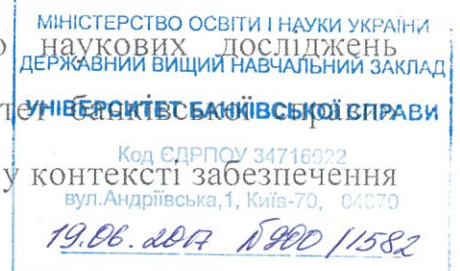
Актуальність теми дослідження

Сьогодні регулювання вітчизняного фінансового ринку та економіки в цілому супроводжується проблемними ситуаціями, що виникають у функціонуванні вітчизняних банків, та недосконалістю відповідного державного регулювання функціонування банківського сектору в Україні.

Процес функціонування вітчизняного банківського сектору характеризується неефективністю державних регулятивних механізмів, що викликають макроструктурні диспропорції, зменшення фінансової підтримки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, скорочення експорту, валютних надходжень і золотовалютних резервів тощо. Діяльність же сами суб'єктів фінансово-господарської сфери відбувається у вкрай недосконалому конкурентному середовищі, без урахування європейських стандартів соціально-економічного розвитку.

В окреслених умовах надзвичайно важливо оцінити вирогідність досягнення ключових цілей макроекономічної політики, що потребує переосмислення парадигми банківського регулювання. Дисертаційна робота Гойхмана М. І. присвячена дослідженню питань саме забезпечення ефективності державного регулювання та уникнення проблемних ситуацій вітчизняного банківського сектору з провідповідною модернізацією підходів у діяльності фінансових регуляторів.

Дисертаційна робота є складовою частиною Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» («Стратегічний розвиток банківського сектору регіону у контексті забезпечення

фінансової стабільності (на прикладі банків Харківського регіону)», «Покращення фінансового стану підприємства в кризових ситуаціях», «Компаративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу») де вирішується порушена проблематика, яка полягає в розробці теоретико-методологічних засад діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору, розвиток методичних підходів і підготовка практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності в частині діагностики та уникнення проблемних ситуацій.

З огляду на зазначене вище, дисертаційна робота Гойхмана Михайла Ісааковича виконана на актуальну та перспективну тему, є своєчасною і вирішує складні завдання, пов'язані з діагностикою проблемних ситуацій та державним регулюванням функціонування банківського сектору в Україні.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації Гойхмана М. І. мають достатньо високий ступінь достовірності та обґрунтованості, оскільки вони базуються на опрацюванні значного масиву наукових розробок вітчизняних та зарубіжних авторів з питань державного регулювання функціонування банківського сектору, діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі, а також є результатом всебічного та об'єктивного аналізу досліджуваних явищ, здійсненого за допомогою сучасного наукового інструментарію. Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правова база, що регламентує державне регулювання та діагностику проблемних ситуацій в банківському секторі, офіційні дані Національного банку України, статистичні дані Державної служби статистики України, монографічні дослідження та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, дані українських банків, матеріали аналітичних і консалтингових компаній, вітчизняних та міжнародних рейтингових агентств, ресурси мережі Інтернет.

Обсяг і глибина виконаного дослідження дали змогу автору розробити та

запропонувати обґрунтовані наукові висновки і рекомендації, що виносяться на захист.

Зміст дисертації свідчить, що поставлену мету роботи – розробку теоретико-методологічних засад діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору, розвиток методичних підходів і підготовка практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності в частині діагностики та уникнення проблемних ситуацій – досягнуто. У дисертаційній роботі автор логічно розкриває поставлені завдання, що свідчить про її завершеність у теоретико-методологічному та науково-практичному обґрунтуванні діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору в Україні.

Серед теоретичних напрацювань та результатів дисертанта вагоме наукове значення в роботі мають фундаментальні основи державного регулювання функціонування банківського сектору. Зокрема, це чітке визначення категоріального апарату наукової проблеми – поняття «державне регулювання банківського сектору» (с. 54), «проблемна ситуація банківського сектору» (с. 94), складових державного регулювання банківського сектору (с. 55), принципів державного регулювання банківського сектору у визначенні щільності та компактності реалізації поставлених стратегічних та тактичних цілей такого регулювання (рис. 1.2, с. 57-59, с. 61-63, рис. 1.3., с. 65, рис. 1.4, с. 72), функцій процесу діагностики проблемних ситуацій банківського сектору (с. 81-82), класифікація проблемних ситуацій (табл. 1.3, с. 87-93) та модель державного регулювання банківського сектору (с. 109-116), що безумовно поглиблює розуміння сутності досліджуваної проблематики.

Автором роботи доведено необхідність варіантності функціональних напрямів із визначення окремих засад державного регулювання для уникнення проблемних ситуацій банківського сектору (с. 122-129). Так, змістовними особливостями функціонально-правового моделювання державного регулювання функціонування банківського сектору для уникнення проблемних ситуацій є врахування багатозначності та поліваріантності різноманітних

функціональних напрямів із визначення окремих засад та формування відповідних впливів такого регулювання у вигляді формалізованої короткої моделі, ключовими ознаками якої є: інформативна прозорість та відкритість, врахування безповоротності часу та динамічності досліджуваного, імперативність, індикативно-інформаційна та економіко-параметрична спрямованість.

Дисертант зауважує на важливість врахування у регуляторній діяльності держави загалом такої складової, як державне регулювання функціонування банківського сектору, тому доходить висновку щодо набуття значущості такого поняття, як «система підтримки прийняття рішень» в зазначеному контексті, під якою розуміє сукупність специфічних ознак державного регулювання функціонування банківського сектору, якими є створення умов функціонування та нормативно-організаційний вплив (с. 97).

Аргументація необхідності структуризації процесу діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі для вибору відповідного інструментарію його державного регулювання дозволила визначитись із трьома процесами, які мають обов'язково виконуватися при діагностиці проблемних ситуацій в банківському секторі: 1) ретроспективна діагностика; 2) діагностика поточного стану; 3) діагностика прогнозного стану (с. 133, с. 141-143). Зазначені процеси складають комплексний процес діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі. Заслуговує на увагу і позиція автора щодо необхідності здійснення діагностики прогнозного стану функціонування банківського сектору на сонові сценарних підходів, що дозволяє змоделювати різні варіанти перебігу подій, виявити «слабкі місця», виявити показники (індикатори), які найбільш піддані різного роду збуренням і негативна зміна яких може спричинити проблемну та навіть критичну ситуації.

Проведений здобувачем глибокий аналіз сучасного стану державного регулювання та його впливу на результативність функціонування вітчизняного банківського сектору (Додаток К), а також проведена оцінка регламентації, організації, фінансового, інформаційно-аналітичного, кадрового та

методичного забезпечення свідчить про те, що зміст регулятивних заходів держави в банківському секторі залежить від дії дестабілізуючих зовнішніх та внутрішніх чинників (с. 221-224). Відносно великий діапазон зміни значення показника «чистий збиток» та низький діапазон зміни значення показника «чистий прибуток» на 2016 рік для банківського сектору України (с. 219-221, Додаток К) свідчить про те, що збиткова діяльність вітчизняних банків неодмінно має бути продіагностована, проаналізована та оцінена для застосування відповідних регулятивних впливів.

Запропоновані автором дисертації методичні підходи до діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі (с. 256-261) дали змогу визначити найадекватнішу методику проведення діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі, що базується на математичному апараті оброблення економічних даних, який полягає у визначенні нормалізованих значень показників (індикаторів) через розрахунок норми вектора значення конкретних показників та розрахунку інтегрального показника через визначення евклідових відстаней фактичних значень від еталонних. Запропонований підхід з високою вірогідністю дозволяє ідентифікувати симптоми, що вказують або можуть вказувати на певні негативні тенденції у зміні тих чи інших показників (індикаторів) функціонування банківського сектору при проведенні діагностики.

Якщо казати про загальну концепцію державного регулювання функціонування банківського сектору, то в роботі має місце доведення до практичної реалізації запропонованих принципів формування зазначеної концепції (с. 298-299, 302-303) для уникнення проблемних ситуацій дозволить створити замкнуту систему (де дія одного принципу призводить до дії інших), врахувати інтереси усіх учасників відповідних регуляторних впливів, а також підвищити захищеність економічних (фінансових) інтересів учасників ринку банківських послуг.

Важливо відмітити, що в дисертаційній роботі піднято питання побудови формалізованої моделі розвитку банківського сектору на основі уникнення

проблемних ситуацій (с. 353-357). Автором доведено, що ефективний інструментарій діагностики проблемних ситуацій в банківському секторі (с. 358-371) має базуватись на синтезі математичного моделювання та інформаційних технологій у вигляді системи підтримки прийняття рішень, оскільки великі обсяги даних не можуть бути оцінені та проаналізовані без відповідних засобів у вигляді програмного забезпечення, яке дозволяє не тільки продіагностувати банківський сектор у ретроспективі та на поточний момент, але й прогнозувати майбутній стан за допомогою моделювання різних сценаріїв розвитку подій на основі сценарного підходу.

Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки відображають основний зміст роботи, її головні положення, є логічними та обґрунтованими наукові пропозиції та рекомендації щодо діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору в Україні. Здобувач результативно використовує ілюстративні засоби відображення інформації, які розкривають і доповнюють основний зміст дисертації.

Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

Зміст дисертаційної роботи свідчить про його комплексний характер і наявність у ньому наукових результатів, висновків і пропозицій, отриманих автором самостійно, які виносяться на захист. Серед основних наукових результатів, які характеризуються новизною, варто відзначити наступне:

- набуло подальшого розвитку визначення поняття «державне регулювання банківського сектору» як системи заходів та правової бази, за допомогою яких центральний банк та інші суб'єкти державного регулювання банківського сектору забезпечують стабільне, безпечне функціонування банків, запобігають дестабілізуючим процесам у ньому (с. 54);

- набули подальшого розвитку та структуровані принципи державного регулювання банківської системи за рахунок виокремлення базових, видозмінних та об'єднуючих принципів відімщеного управління, що дозволяє

більш ґрунтовно розкрити його безпосередній та опосередкований вплив на дієвість функціонування банківського сектору (с. 61-63, 72);

- удосконалено обґрунтування складових системи підтримки прийняття рішень, під якою розуміється сукупність специфічних ознак державного регулювання банківського сектору, якими є створення умов функціонування та нормативно-організаційний вплив (ознаки першого та другого рангу). Виділені наступні ознаки: діяльність державно-владного характеру (імператив, диспозитив); умови функціонування (розвиток, пригнічення); нормативно-організаційний вплив (макрорівень, мікрорівень); державний примус (адміністративний, кримінальний, цивільно-правовий, дисциплінарний); множинність економіко-правових та організаційно-управлінських засобів; види контролю (попередній, поточний та наступний) та його форми (державний, незалежний та громадський) (с. 106-108);

- набув подальшого розвитку підхід до функціонально-правового моделювання державного регулювання банківського сектору для уникнення проблемних ситуацій, особливістю якого є врахування багатозначності та поліваріантності різноманітних функціональних напрямів із визначення окремих засад державного регулювання банківського сектору та формування відповідних впливів на його розвиток у вигляді формалізованої кортежної моделі, ключовими ознаками якої є: інформативна прозорість та відкритість, врахування безповоротності часу та динамічності досліджуваного, імперативність, індикативно-інформаційна та економіко-параметрична спрямованість (с. 121-122);

- набуло подальшого розвитку структурування процесу діагностики проблемних ситуацій у банківському секторі шляхом обґрунтування таких складових процесів: 1) ретроспективна діагностика стану задля виявлення існуючих тенденцій розвитку банківського сектору; 2) діагностика поточного стану розвитку банківського сектору; 3) діагностика прогнозного стану задля виявлення можливих перспективних тенденцій розвитку банківського сектору (с. 141-144);

- набув подальшого розвитку методичний підхід до діагностики сучасного стану державного регулювання банківського сектору для визначення зміни та динаміки ключової проблемної ситуації у функціонуванні банківського сектору (збитковості) (с. 220, Додаток К);

- удосконалено методичний підхід до діагностики проблемних ситуацій банківського сектору шляхом адаптації та вибору сучасного інструментарію, який базується на підходах до нормалізації реальних значень фінансових показників, що складають інтегральні оцінки результатів діяльності банківського сектору. Завдяки використанню вказаного підходу стає можливим ідентифікувати симптоми, що вказують або можуть вказувати на певні негативні тенденції у зміні тих чи інших показників функціонування банківського сектору (с. 261);

- запропоновано модель діагностики банківського сектору та ідентифікації проблемних ситуацій його діяльності. Зазначена модель дозволяє врахувати та розширити систему використовуваних показників та спрогнозувати майбутній стан банківського сектору за допомогою моделювання різних сценаріїв його розвитку (с. 271-274, 276, 279, 284);

- набули подальшого розвитку підходи до формування концепції державного регулювання банківського сектору для уникнення проблемних ситуацій, які, на відміну від існуючих, дозволяють створити замкнуту систему (де дія одного принципу призводить до дії інших), врахувати інтереси усіх учасників відповідних регуляторних впливів та підвищити захищеність економічних (фінансових) інтересів учасників ринку банківських послуг (с. 315-317).

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації опубліковано в 39 наукових працях здобувача, серед яких одна одноосібна монографія, дві монографії у співавторстві, 29 статей у наукових фахових виданнях України, журналах, збірниках наукових праць (з них – 13 у співавторстві і 16

одноосібні), у тому числі – 8 публікацій в іноземних джерелах, 7 тез доповідей на наукових міжнародних конференціях. Ознайомлення зі змістом наукових публікацій, підтверджує, що наукові положення дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у відкритому друці. Наукові публікації відповідають встановленим вимогам. Науковий матеріал, що викладений в авторефераті, повністю відображає зміст дисертаційної роботи та розкриває наукові результати, які дисертант отримав у процесі дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретико-методологічні положення дисертаційної роботи, висновки та результати наукового дослідження дисертанта використовуються у навчальному процесі Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» при викладанні дисциплін «Аналіз банківської діяльності», «Фінансовий менеджмент у банку», «Фінансове планування в банку», «Управління фінансовою стабільністю банку», «Банківське регулювання та нагляд», «Інноваційні технології» та Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи» при викладанні таких дисциплін: «Фінансовий менеджмент в банку», «Аналіз банківської діяльності», «Інноваційні технології (тренінги)».

Результати дисертаційної роботи доповідались та отримали схвальні відгуки на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях протягом 2013-2016 рр. у таких містах, як: Київ, Харків, Софія (Болгарія), Варшава (Польща) та ін.

Основні результати дисертаційної роботи щодо діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору в Україні, висновки та практичні рекомендації здобувача використані такими установами та організаціями: Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Радою Національного банку України, Асоціацією українських банків, Першим Всеукраїнське бюро кредитних історій, Харківською обласною дирекцією АБ «Укргазбанк», ПАТ «Укрсоцбанк» у Північно-Східному регіоні,

Харківським обласним управлінням АТ «Ощадбанк», Харківським банківським союзом, Консалтинговою компанією «Консіліум» (м. Варшава, Польща).

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи

Відзначаючи змістовність представленої до захисту дисертаційної роботи, обґрунтованість та новизну отриманих наукових результатів, водночас мають місце певні зауваження та дискусійні моменти. Зокрема:

1. При розгляді методичних підходів до формування збалансованої системи аналітично-оціночних показників державного регулювання банківського сектору (п.2.4, стор. 167), автор констатує напрями цього оцінювання. Але, нажаль, не наводить критерії відбору обраних показників, які покладені в основі інтегрального показника державного регулювання функціонування банківського сектору.

2. При розгляді регламентації державного регулювання функціонування банківського сектору (п. 3.1, стор. 207 - 210) бажано було б більше приділити уваги питанням кадрового забезпечення регуляторної діяльності. Саме це сьогодні – запорука справжньої ефективності та інституційної спроможності Національного банку України, оскільки охоплює його здатність брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності.

3. У роботі (п. 3.2, рис. 3.13-3.16 на стор. 244-246, рис. 3.17-3.20 на стор. 249-250 та рис. 3.21-3.24 на стор. 252-253) представлені графіки залежності між ВВП та інфляцією та інтегральними показниками I^1 , I^2 , I^3 та I^Σ . Вважаємо, що було б доцільним представити більше статистичних даних щодо аналізу цих графіків – наприклад, розподіл відхилень відповідних значень показників від отриманих моделей.

4. На стор. 271-274 автор наводить методику, за якою в роботі здійснюється прогнозування показників функціонування банківського сектору. Відомо, що існує достатня кількість математичних підходів до визначення прогнозних значень показників діяльності будь-якого об'єкту. На нашу думку, слід було б обґрунтувати вибір обраної дисертантом методики.

5. На стор. 308 автор наголошує на важливості забезпечення фінансової безпеки банків та національної економіки, яка вимагає координованості та плановості дій державних органів та економічних суб'єктів. Дисертант вважає, що принцип координації державних органів з економічними суб'єктами дозволить будувати відносини між державою та економічними суб'єктами не тільки за «вертикальною», а й за «горизонтальною» моделями управління. Проте, при цьому не визначає які моделі управління є більш ефективними на сучасному етапі розвитку банківського сектору України.

6. На стор. 315 автор вважає за необхідне розширити сферу застосування аутсорсингу, як сучасної форми ведення банківського бізнесу, яка дозволяє не тільки розширити форми ведення бізнесу, а й оптимізувати його витратну складову. Проте, в роботі відсутній аналіз ринку аутсорсингу в банківському секторі, особливо – в частині його державного регулювання, який би підтвердив важливість його застосування.

7. На стор. 336-339 автор акцентує увагу на недостатньому рівні транспарентності в банківському секторі України, який негативно впливає на розвиток всієї економічної системи, знижує інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність окремих підприємств і галузей, не дозволяє інвесторам бути впевненим в стабільності правил гри, погіршує інфляційні очікування та стримує економічне зростання країни. Вважаємо, що рівень транспарентності відповідає умовам введення бізнесу в Україні, оскільки в умовах недосконалого інституційного середовища, високого рівня корупції та рейдерства, низький рівень інформаційної транспарентності дає можливість бізнесу вижити.

Загальний висновок

Розгляд дисертаційної роботи Гойхмана Михайла Ісааковича, логічна завершеність наукових положень та практичних рекомендацій дають змогу зробити загальний висновок, що дисертаційна робота є самостійною кваліфікованою науковою працею, виконаною автором особисто, яка містить

науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що мають наукову новизну, і є вагомими для подальшого практичного розв'язання важливої науково-прикладної проблеми – розробки теоретико-методологічних засад діагностики проблемних ситуацій та державного регулювання функціонування банківського сектору, розвитку методичних підходів і підготовка практичних рекомендацій щодо підвищення його ефективності в частині діагностики та уникнення проблемних ситуацій. Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Теоретичні та практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості, супроводжуються методичним і статистичним матеріалом. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Діагностика проблемних ситуацій та державне регулювання функціонування банківського сектору в Україні» є актуальним, завершеним, самостійним науковим дослідженням, має наукову новизну та практичне значення, відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656), а її автор – Гойхман Михайло Ісаакович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри банківського і страхового
бізнесу Львівського національного університету
імені Івана Франка

 С. М. Лобозинська

Підпис проф. Лобозинської С.М. підтверджую

Вчений секретар

ЛНУ ім. Івана Франка

О. С. Грабовецька